

סימן י

בעניין יין פוטר כל מיני משקין ואם צריך דעתו

(לזה (או"ח סי' קע"ד סע' ב')

וכ"כ הרא"ש (פ"ו סי' כ"ו) "ופליגא דרבי חייא דאמר רבי חייא פת פוטר כל מיני מאכל ויין פוטר כל מיני משקה. ואע"ג דפליגא עליה בפת, ביין ליכא דפליגא עליה, והלכתא כוותיה ביין" עכ"ל. וע"ע ברא"ש (בסי' כ"ט).

ובן פסק הטור (או"ח סי' קע"ד), ומרן הב"י הביא בקצרה כל הנ"ל. וכ"פ בשו"ע (שם סע' ב'), וז"ל "יין פוטר כל מיני משקין. הגה, אפילו מברכה ראשונה" עכ"ל. וכ"כ עוד השו"ע להלן (בסי' ר"ח סע' ט"ז) "שתה יין ומים, אין לו לברך על המים בורא נפשות, שברכת היין פוטרתן כשם שבברכה ראשונה יין פוטר כל מיני משקים". וכ"כ בחזו"ע ברכות (עמ' ע"א וע"ב), עיי"ש.

וכתב מרן הב"י שם בשם הרוקח "כתב הרוקח (סי' שכ"ט) שיש אומרים דהא דקי"ל יין פוטר כל מיני משקים, היינו מברכה אחרונה דוקא, אבל לא מברכה ראשונה" ע"כ. והעיר על זה הב"י שם "ולא משמע כן מדברי הפוסקים, אלא גם מברכה ראשונה הוא פוטרן. וכן

איתא בברכות (מ"א ע"ב) "ופליגא דרבי חייא, דאמר רבי חייא פת פוטר כל מיני מאכל, ויין פוטר כל מיני משקים" ע"כ. ובתוס' שם (בד"ה וה"ג ויין) כתבו וז"ל "ולית הלכתא כוותיה, שהרי מפת פוטרת אין הלכה כמותו, אלא כפסק רב פפא. א"כ גם מהא דקאמר יין פוטר וכו' לית הלכתא כוותיה" עכ"ל. אכן הרי"ף (כ"ט ע"א) הביא כל זה, וז"ל "ופליגא דרבי חייא, דאמר רבי חייא פת פוטר כל מיני מאכל, ויין פוטר כל מיני משקין" ע"כ.

וכתב הר"ר יונה שם (לענ"ד בא הר"ר יונה לבאר דעת הרי"ף), וז"ל "אע"פ שהאמוראים אינם חולקין עם התנאים, בא להשמיענו כאן שאינם סוברים דברי רבי חייא בזה, והפת אינה פוטרת כל מיני מאכל, כדחזינן הכא שצריך לברך לפניו בפת הבא בכסנין. אבל במה שאמר יין פוטר כל מיני משקין, לא נדחו דברי ר' חייא, וכיון שבירך על היין, אפילו שותה כמה משקין אחרים, א"צ לחזור ולברך עליהם. דברכת היין פוטרת לפניהם ולאחריהם" עכ"ל.

משמע בגמרא, מדמדמה ליה לפת, כשם שפת פוטר כל מיני מאכל, כך יין פוטר כל מיני משקים. וכיון דפת פוטר גם מברכה ראשונה, ה"ה ליין" עכ"ל. וכבר לעיל הבאנו דכ"כ רבינו יונה להדיא, וכן העיר הדרכ"מ שם (סק"א).

(ולכאורה יש לנו ס"ס לומר דיין אינו פוטר שאר משקין מברכה ראשונה, ויצטרך לברך עליהם. דשמה הלכה כתוס' דאין הלכה כרבי חייא כלל, ומדינא יין אינו פוטר שאר משקין. ואף את"ל דהלכה כר"ף והרא"ש דפסקו כרבי חייא, מ"מ שמא הלכה כר"א ברוקח, דלא אמר רבי חייא אלא לברכה אחרונה, אך בברכה ראשונה לכו"ע אינו פוטר. אכן גם אם יש בזה ס"ס, כבר כתבו האחרונים דקי"ל דאין לברך במקום ספק ופלוגתא אפילו אי איכא ס"ס, ע' בשו"ת מכתם לדוד סי' ג' ובמשנ"ב סי' רט"ו סק"כ. ובפרט שי"ל שדעת הי"א ברוקח יחידאה היא ולא מצטרפת לס"ס, כעין מש"כ השעה"צ בסי' ר"ז סק"ו).

והנה כתב הדרכ"מ שם וז"ל "וכ"כ הר"ר יונה פרק כיצד מברכין, וכ"כ המרדכי סוף פרק כיצד מברכין (סי' ק"ג) בשם הר"ם, דאם המשקים לפניו בשעה שמברך על היין, פוטרין בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה. אבל אם אין המשקים לפניו, אין היין פוטרין כלל בזמן הזה שאין אנו קובעים על היין, כמו שכתב בספר המצות. וכתב הר"ר אברהם מפראג, אמנם לפי דברי הטור אין חילוק בין זמן הזה לזמנם עכ"ל. וע' לקמן סי' רי"ג (אות א') כיצד נקטינן הלכתא בהא" עכ"ל.

והנה מה שהצריך המרדכי שהיין יהיה לפניו כדי שיפטר שאר משקין (כשאינו קובע עצמו על היין, דבזמנה"ז לשיטתו לא מהני קביעות), לכאורה אינו מובן. דהא קי"ל (בסי' ר"ו סע' ה') ד"מי שברך על פירות שלפניו ואחר כך הביאו לו יותר מאותו המין, או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון, אינו צריך לברך" ע"כ. ומבואר מזה, דכל שברך על מין מסוים והובא לו מאכל אחר שברכתו כברכת הראשון, אפילו כשלא היה מאותו המין לפניו, שוב אינו מברך על מה שיביאו עוד. ואפילו בסתמא, שלא כיון להדיא לפוטרו. (ודלא כמג"א שם סק"ז, דרוב הפוסקים חלקו עליו, וגם בב"י מוכח לא כדבריו. וע' שעה"צ סק"כ). וא"כ לא מובן מאי שנא יין, דכדי שיפטר שאר משקין, הצריך המרדכי שיהיו לפניו בשעת ברכה.

והיה נראה לחלק באופן זה, דבברכת אותו המין, הברכה חלה ממש גם על כל מה שיביאו לו אף כשלא היה לפניו, דסו"ס הודה על כל המין, ומסתמא חשבינן לדעתו על כל מה שיביאו לו מאותו הבית (ראה לקמן). אך יין דפוטר שאר משקין, שאר משקין היה ראוי לברך עליהם ברכה אחרת (שהכל), ומה דבכל זאת יין פוטרין, הוא משום דהוי כעיקר וטפל. ובעיקר וטפל מסתברא דאין נפטר הטפל, אא"כ היה הטפל לפניו, או לפחות היתה דעתו עליו להדיא.

ולכאורה כע"ז כתב הרשב"א (ברכות מ"א ע"א ד"ה וק"ל), וז"ל

ומבואר מזה, שאין לחלק בין דין בירך והביאו לו מאותו המין, לבירך על עיקר והביאו לו טפל שכן מברך, אלא תרוייהו חד דינא אית להו. וא"כ, הדרא קושיא לדוכתא ע"ד הדרכ"מ בשם המרדכי, למה הצריך כוונה מפורשת כשבירך על יין, כדי שיפטור שאר משקין, ומאי שנא מבירך והביאו לפניו מאותו המין.

והנה סיים שם הב"י וכתב "ואע"פ שהכל בו (סי' כ"ד) כתב שיש אומרים דפירות שהובאו אחר המוציא ואוכל אותם עם הפת בטלה דעתו וצריך ברכה לפניהם, אבל אם הובאו על השולחן קודם המוציא שוב אין צריך ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. נראים דברי ה"ר זרחיה, דכיון דדעתיה עלייהו כי אינם בשלחן בשעת ברכה מאי הוי. וכן נראה שהוא דעת רבינו, שכתב (בסי' ר"ו) מי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין אין צריך לברך, אף על פי שלא היו לפניו כשבירך". ומשמע דמאותו המין לאו דוקא, אלא כל שברכותיהן שוות, מאותו המין קרי ליה והוא נפטר בברכתו של זה, כאילו היה לפניו בשעה שבירך" עכ"ל. ונראה באמת שהמרדכי יסבור ככלבו, והרשב"א חולק על דינו של המרדכי. ואם כנים אנו בזה,

"ומיהו אפילו לת"ק דהתם, דאמר דפרפרת פוטר מעשה קדרה, הכא לא פטר אלא במתכוון לפטור את הזית, אבל בלא מתכוון לא. דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררה, אלא דרך כונה" עכ"ל. (הביאו מרן הב"י בסי' ר"ו, ושוב בס"ס רי"א. וע' בדברי עני ברכות ח"א סי' ז' עמ' ע' ע"א). וכמו"כ נאמר אנו גבי יין, דאינו פוטר דרך גררא שאר משקין שברכתן שונה, אלא דרך כוונה. וכשאינם לפניו הוי כדרך גררא ולא מהני. ודו"ק.

אלא שיש להעיר על זה ממש"כ הרשב"א, הביאו מרן הב"י (בסי' קע"ז) וד"ל "וכתב עוד הרשב"א (מ"א ע"א) בשם ה"ר זרחיה (בעל המאור כ"ט ע"א ד"ה אמר), דלפי פירוש רש"י, רב פפא אשמועינן שאע"פ שלא היו הפירות לפניו בשעה שבירך על הפת, כיון דלפת את הפת הם באים אינם טעונין ברכה כלל" ע"כ. הרי דס"ל לרשב"א, דכל מה שהוא טפל, נפטר בברכת העיקר אף כשלא היה לפניו. ומן הסתם אף כשלא כיון לפטור להדיא. ובפרט, שבסי' ר"ו כתב הב"י דדברי הרשב"א האלו, הם הם מקור דברי הטור שם דאם בירך על דבר והביאו לו מאותו המין, לא יברך שוב.

א. נראה לי ברור, שאין כוונת הב"י לומר "דדעתיה עלייהו" ממש, דבכה"ג פשיטא הוא ואין בו חולק שיצא י"ח ולא יברך עליהם. אלא היינו לומר, שבסתמא הוי כ"דעתו עליה". ובזה ניחא מה שהביא הב"י מדברי הטור בסי' ר"ו, והרי שם לא נרמז כלל בטור דמיירי שהיה דעתו עליו להדיא (ורק המג"א שם סק"ז חידש דמיירי בהיה דעתו להדיא, ואין כן דעת האחרונים, ואכמ"ל). אלא רק בסתמא חשיב כדעתו עליה, וכמבואר.

ולפי האמור נראה להסביר מש"כ מרן החיד"א בעבודת הקודש (מורה באצבע סי' ד' אות ק"ס) וז"ל "בבואו לבית, אם מנהגו לטעום מידי ממזונות לבד, יקדש וישתה רביעית כולו בבת אחת, שלא ליכנס בספק ברכת על הגפן, ואז יאכל שיעור כזית מפת הבאה בכיסנין. ואם דרכו לשתות קפה, יזכור לפטור בברכתו בברכת פרי הגפן דקידוש, דכיון שהוא עראי, צריך כוונה, או שיהיה לפניו" עכ"ל. וברור שכוונת דבריו היא כמבואר במרדכי הנ"ל בדרכ"מ, ד"ן בעי קביעות כדי לפטור שאר משקין, ובזממה"ז דאין קביעות על יין, במקום הקביעות בעי כוונה מפורשת לפטור שאר משקין, או שעכ"פ יהיו לפניו. וכ"כ המשנ"ב (קע"ד סק"ג), ועיי"ש בשעה"צ (סק"ה), ובביאור הלכה (ד"ה י"ג).

אכן לפי האמור אי"ז אלא ממידת חסידות, דמדינא א"צ לזה וכפי שהוכחתי מדברי הרשב"א והב"י הנ"ל. ורק לכתחילה טוב שיכוין בהדיא, כדי לצאת י"ח דעת המרדכי.

ומה מאד שמחתי, כשראיתי שכדברי כתב הגאון מקור חיים (סי' קע"ד) וז"ל "יין פוטר כל מיני משקין. במגדל דוד (ט"ז סק"ב) כתב בשם המרדכי (ברכות רמז ק"נ) כשהיו לפניו בשעת ברכה. ודין

מבואר דלדעת מרן א"צ שיהיו השאר משקין לפניו בשעה שמברך על היין, וכן אין צריך שתהיה דעתו עליהם להדיא.

אכן סיים שם הב"י וכתב "ומיהו היכא שאחר שבירך על הפת שלחו לו מבית אחרים שאינו סמוך עליהם ולא היה דעתו עליו, דורון, אפילו מדברים שדרכן לבוא ללפת בהם את הפת, נראה שצריך לברך לפניהם, דהיינו ממש נמלך, שקובע ברכה לפניו. וכן מצאתי בספר הפרדס (סי' דברים הבאים מחמת הסעודה עמ' קפ"ד) "עכ"ל. וכ"פ שם בשו"ע (קע"ז סע' ה') וז"ל "אם אחר שבירך על הפת, שלחו לו מבית אחרים שאינו סמוך עליהם ולא היה דעתו על הדורון, אפילו מדברים שדרכן לבא ללפת את הפת, צריך לברך עליהן כדין נמלך" עכ"ל.

ומבואר א"כ, דלדעת מרן הכל תלוי אם האוכל הובא מאותו הבית, או מבית אחר. דכשהובא מאותו הבית, אז חשיב קצת שדעתו עליו, אף כשלא כיון לפוטרו להדיא. אמנם כשבא האוכל מבית אחר, חשיב שלא היתה דעתו עליו כלל, ודמי לנמלך, וזה ברור. (וכל האמור כאן הוא משנה אחרונה למש"כ בספרי דברי עני ברכות ח"א סי' ז', ושם לא ירדתי לחילוק הנ"ל שמתבאר מדברי הב"י בסי' קע"ז סע' ה'. ומשנה אחרונה עיקר). וע"ע ברמ"א שם.

ב. ובחזו"ע טו"ב וברכות (עמ' ע"ב) חלק על מה שפסק שם הביאור הלכה דבעי רביעית כדי לפטור שאר משקין. וע"ע בשו"ת יחו"ד (ח"ה סי' ז' בהערה עמ' פ"ד פ"ה).

זה נפלא, ולא נהגו כן. ונראה מפני דרך
לשתות עוד מיני משקין בסעודה,¹ דעתיה
על כל המשקין שיובאו וישתה, בין
בסעודה קטנה בביתו, בין בסעודה גדולה,
וע' מג"א (סי' ר"ח ס"ק כ"ד) עכ"ל.
ולדברינו ה"ה אף בשותה יין גם שלא
בסעודה, ודו"ק.

וכן יעויין בשערי תשובה (ד"ה משקין)
שכתב בשם הדגול מרבבה, דלפי מה
דקי"ל (בסי' רי"ג) דקובעין על יין אף
לדידן, א"כ אף אם לא היו המשקין לפניו,
פוטרים בברכת היין, וכמבואר בדרכ"מ
עצמו בסו"ד. וכ"כ הפמ"ג (משב"ז סק"ב)
ע"פ דברי הדרכ"מ. וע' מג"א (סק"ט),
וע"ע בשעה"צ (סי' קע"ד סק"ה, וסי' ר"ח
סק"ס"ח). וא"כ גם מטעם זה אינו מדינא
מש"כ מרן החיד"א. וע"ע במשנ"ב (בסי'
קע"ד סק"ג, ובשעה"צ סק"ב, ובסי' ר"ח
סק"ע"ב), וי"ל.

והנה השו"ע (קע"ד סע' ה') פסק "כל מה
ששותה בתוך הסעודה די לו בברכה
אחת, אלא א"כ כשבירך לא היה דעתו
לשתות אלא אותו הכוס ונמלך לשתות

אחר" ע"כ. וביאר שם המשנ"ב (סק"ק
י"ח) "ר"ל שהיה דעתו שלא לשתות אלא
אותו הכוס ולא יותר, אלא שאח"כ נמלך
לשתות עוד". והוסיף בשעה"צ (סק"כ"ד)
"דאם היה בסתמא בודאי אינו צריך
לחזור, וכמו שפסק המחבר לקמן (סי'
ר"ו סע' ה') עכ"ל. ופשיטא לי דה"ה
בשותה אח"כ שאר משקין, ולא רק
בשותה עוד יין, וכמבואר.

והנה כתב שם הט"ז (סק"ו) "פשוט דה"ה
לענין אכילה, כגון שקנה לעצמו
לחם אחד לאכלו כולו, וע"ד זה בירך.
ואח"כ נתאוה לאכול עוד, ושולח לקנות
עוד, צריך לברך שנית המוציא". אבל אם
יש לו בבית לחם, וחותר לו חתיכה
לאכול אותה, ואח"כ רוצה לחתוך עוד,
אין זה נמלך, דדרך אדם הוא כן. כנ"ל"
עכ"ל.

ועתה צ"ב בדברי הט"ז, מאי שנא קנה
לעצמו ואח"כ נתאוה, ומאי שנא
מי שיש לו לחם בבית. וראיתי למשנ"ב
(בס"ק י"ח) שכתב לבאר "דמעשיו
מוכיחין דלא היה בדעתו לאכול כי אם

ג. קצת תימה למה לא עורר מדברי הרמ"א בהג"ה (בסי' קע"ז סע' ה'), שהם סעייתא לדבריו
עיי"ש.

ד. הבאר היטב (סק"ו) כתב דמיירי כשלא נשאר לו מהלחם הראשון. אך בנשאר לו, לא יברך.
ולשיטתו אזיל, שהעתיק חידוש המג"א (בסי' ר"ו סק"ז) בסי' ר"ו סק"ד, עיי"ש, ובדברי עני
(עמ' ע"ג והלאה) דנתי בשיטת המג"א בזה.

ה. וכתב על זה בשעה"צ (סק"כ"ז) "ומסתברא דבשתיית יין הוי נמלך בכל גווני, אפילו אם
לא היה צריך להביא כוס שני מן השוק" עכ"ל. וצ"ב מאי שנא יין ומאי שנא שאר דברים,
ועל פניו דבריו תמוהים לכאורה.

דאל"כ היה קונה יותר, אלא שאח"כ נתאוה לאכול עוד. והרי גילוי דעת יש כאן, דמתחילה לא בירך אלא לאכול הלחם שקנה, ולכן צריך לברך שנית" עכ"ל. והנה ריש דבריו וסוף דבריו ברורים, שחילק בין היתה דעתו רק על אותו הפת, לבירך בסתמא. אכן מה שהוסיף באמצע וכתב דממה שקנה רק אותו הפת ולא יותר הרי גילה דעתו דלא חפץ אלא רק במה שקנה דאל"כ היה קונה יותר מבתחילה, אינו מוכרח לענ"ד, וכפי שהעירוני לעיל על דברי המשנ"ב שהביא תורף דבריו, דפעמים שאדם קונה בסתמא, ושוב קונה עוד, אך אינו בגדר "נמלך" אלא רק "נגרר" מאכילה לאכילה.

ולכן נראה לפענ"ד, דעיקר חילוק הט"ז בין קנה להיה לו בבית, הוא כפי שדייק הט"ז לכתוב "שולח לקנות עוד", ורק בכה"ג כתב הט"ז ד"על דעת זה בירך", משום דכיון שהוא בביתו, ושולח שליח לחנות שנמצאת חוץ לביתו, מסתמא אין דעתו על זה, שהרי לא היה עימו בבית. משא"כ ב"יש לו בבית לחם", דהיינו שהכל נמצא בביתו ותחת רשותו, בזה בסתמא, דעתו על כל מה שבביתו.

וזהו ממש החילוק שכתב מרן כשהביאו לו מביתו, ובסע' ה' בדין דורון ומתנה שמברך שוב, מיירי שהובא לו מבית אחרים, ובוה יש לבאר החילוק בסי' קע"ז, בין סע' ד' לסע' ה', וכפי שביארתי באורך לעיל, דבסע' ד' שבירך והביאו לו מאתו המין, היינו אם לא הייתה כוונתו על בית אחרים כלל, ודמי

הלחם שקנה, דאל"כ היה קונה יותר, אלא שאח"כ נתאוה לאכול עוד" עכ"ל. ומקורו מדברי הגאון מאמר מרדכי (סק"ז) וכדלקמיה. ולא הבנתי דבריו, דהא מעשים שבכל יום שאדם קונה דבר מאכל והיה סבור שיספיק לו, ולבסוף מצא עצמו שלא שבע, ושוב קונה עוד מאותו מאכל. וכן מעשים שבכל יום, שאדם קונה מאכל ולא חושב כלום, ובסיומו שוב קונה עוד מאותו המאכל, וא"כ עדיין קשה מאי שנא ממי שהיה לו לחם בביתו. **ולכן** נראה לענ"ד דהט"ז דייק לכתוב "כגון שקנה וכו' ועל דעת זה בירך", והיינו דמיירי דכיון בברכתו רק על מה שקנה ותו לא. משא"כ בחותך לאכילה בביתו, בסתמא מיירי שכיון לאכול עוד ועוד. וכן ראיתי למאמר הנ"ל בתו"ד שכתב וז"ל "אבל הכא מיירי שבשעה שבירך לא היה דעתו לאכול אלא זה הכיכר לבד, ולא חיילא ברכה על לחם אחר, ולכן צריך לברך שנית" עכ"ל. וזה כדברינו.

אלא שהוסיף המאמר שם וכתב "וראיה ברורה לדברינו בחילוק זה, ממש"כ מרן לקמן (סי' קע"ז סע' ה') דאם לאחר שבירך שלחו לו מבית אחרים וכו' צריך לברך עליהם עכ"ל. הרי דמידי דאכילה אפילו אוכלם עם הפת שהיה מתחילה דעתו עליה, אפ"ה צריך לברך שנית. וע"כ היינו טעמא, משום דמתחילה כשבירך לא היה דעתו לאכול זה ולא חיילא ברכה על מה שהוא בבית אחרים מן הסתם וכו'. הרי מעשיו מוכיחין דלא היה דעתו לאכול כי אם הפת שקנה,

ממש לחנות שכתב הט"ז, שהיא כבית אחרים. ולענ"ד אפשר שלכך גם נתכוין המאמ"ר, ומש"כ "דאם לא כן היה קונה יותר", היינו שאחר שקנה בחנות ובא לביתו, הרי הוכיח שדעתו היה רק על מה שקנה, וכששולח שוב לקנות, הוי כנמלך ממש. (ומודה אני שיש בזה מן הדוחק בלשון המאמ"ר).

ונ"מ למעשה מכל דברינו, במי שיושב במסעדה וכדו', וקנה דבר מאכל

כגון פלאפל, אם בגמר אכילת מה שקנה מוצא עצמו רעב וקונה עוד מנה, לא יברך, כיון שהכל הוא באותו מקום, ולא שינה מקומו, ואף אם כבר שילם למוכר על המנה הראשונה, לא יברך שנית על המנה השניה, שעיקר החילוק הוא אם הוא "שולח לקנות עוד", היינו שולח למקום אחר וכמבואר. כ"נ לענ"ד ברור בכ"ז, וה' יאיר עיני.

